54 H 2478.

Selské povstání roku 1775.

Z pamětí

Fraňka Jana Vaváka Milčického.

Poznámkami opatřil a vydal

Jozef Miškovský.

1886.

Nákladem knihkupectví Jozefa Miškovského

v Českém Brodě.

Cena 20 kr.

Selské povstání roku 1775.

Z pamětí

Fraňka Jana Vaváka Milčického.

Poznámkami opatřil a vydal

Jozef Miškovský.

Donum.

Vzpomínka na Český Brod 9/X. 190

1886.

Nákladem knihkupectví Jozefa Miškovského

v Českém Brodě.

Probíraje se v prvém dílu*) pamětí Vavákových, potěšil jsem se nemálo nad bohatostí látky jeho zápisek vzhledem k onomu pozdvižení selskému, jež bylo přímou příčinou polehčovacího patentu ze dne 13. srpna téhož roku, jímž robotní poměry jakž takž byly upraveny, a slavného patentu císaře Jozefa II. ze dne 1. listopadu r. 1781, jímž poddaný přestal býti nevolníkem a stal se majetníkem statku nyní dědičného. — Ačkoli Vavák kritikou svou vlastní předmět v nejednom ohledu zatemňuje, nesmí přece býti jako vážný očitý svědek dotčených událostí ignorován, jakož se posud v této příčině dělo, což si ostatně vysvětluji nepřístupností velké části jeho velice obsažných zápisek pamětních. Vydáním této knížky má býti rozmnožen pramen pamětí o selském povstání z r. 1775, o němž u nás — pokud mně známo — psali: Ant. Ferles, („Paměti král. kom. města Čelakovic“, v rukopise, dle

*) Jak mně vlastník téhož I. dílu zápisek Vavákových, potomek spisovatelův p. J. Vavák z Milčic, sdělil, roztroušeny jsou některé z 8. dílů Vavákových zápisek v okolí česko-brodském; dva díly uloženy jsou v Muzeu král. českého v Praze.

Práškova spisu „Okres Brandejský“), F. Háska (v „Jičín. Obzoru“ r. 1861 a „Lumír“ téhož r.), J. M. Ludvík, („Paměti Náchoda“) a nejzevrubněji v jubilejním roce (1875) Fr. A. Slavík v „Osvětě“ s použitím vytčených i jiných pramenů, k r o m ě V a v á k a, jehož zápisek neznal. Již z této poslední okolnosti vidno, že jest vydání těchto pamětí Vavákových potřebno.

Aby pak s vydáním p r a m e n u podána byla i širšímu čtenářstvu knížka osvětlující stručným a s p r á v n ý m spůsobem původ i dosah selských bouřek r. 1775, připojeny jsou vydavatelem vysvětlující i kritizující poznámky a vlastní text Vavákův uveden v uvozovkách.

* * *

Povstání z r. 1775 předcházely některé bouře v 17. století — kdy lid český ve smrtelné tísni několikráte pokoušel se o svržení jha a o dosažení postrádaných svobod, zvláště bouře po bitvě bělohorské, kdy nekatolíci, tvořivší dalekou v ě t š i n u obyvatelstva Čech, násilně nuceni byli buďto k přijetí náboženství římského nebo k opuštění vlasti (roku 1627) a o 53 léta později, kdy těžkým jhem poddanosti a roboty již zkrocený lid ještě více byl od svých různých vrchností týrán a utlačován. Tlak budí protitlak a tak tomu bylo i zde. O svobody náboženské i tělesné olonpený lid opět a opět zvedal se proti panstvu a tak došlo i v následujícím století k četným

shromážděním evangelíků, podporovaným souvěrci z ciziny, když byl pruský král Bedřich II. úspěšně válčil s Marií Terezií. Povstání r. 1775 mimo panující útisk náboženský a těžké roboty uspíšila neúrodná, hladová leta, jak se o tom u Vaváka dočítáme hned při r. 1771:

„Dne 12. Junii zde na panství (poděbradském) odváželo se obilí panské ze dvora Velimského do Poděbrad, o čemž zvědouce lidi ve vesnicích, jako ve Lhotkách, v Sokolči, Vosečku, Pňově a Předhrádí, sešli se u velikém množství do lesa Bor řečeného a do jeho okrajku — jenž Porostliny slovou a tu na ty fůry, jenž to obilí vezly, čekali s tou intencí, (úmyslem, pozn. vyd.) že jej všechno poberou. Zatím stalo se, když ty fůry ze dvora začaly vyjížděti, že z nich přední dvě velimští podruzi uchytili a je ze vsi vzhůru k nové silnici, (erární, pozn. vyd.) do Plaňan do mlejna mínic, obrátili. Čehož dovědíce se rychtář tamní Karbula a Vojtěch Vokřál, opatrovník a Frant. Souček, šafář, za nimi běželi, ty podruhy uprosili, aby toho nečinili a tak ty dvě fůry i ostatních 14 zase zpátky do dvora obrátili. Na to v největší rychlosti do Poděbrad poslali a toho zprávu dali. Na to pan vrchní, poněvadž, jak vejš praveno, schválně pro takové věci jednu compagnii vojáků v Poděbradech choval, hned tam proti těm fůrám 60 mužův poslal. Ti do Velimě přijdouce, polovic jich šlo s těmi fůrami do Poděbrad a polovic jich

zůstalo ve Velimi při ostatním tam ležícím obilí.

Když pak tito za Sokoleč k boru přijeli, lidi tu čekající na ně vejpad učinili a to obilí z moci vzíti chtěli a fůry zastavili. Když pak kaprál nejprv po dobrým jak mohl jim odporoval a jemnou řečí je krotil, toť ti, jenž v Velimi zůstali těmto na pomoc přišli, an o tom tito zde při fůrách soucí nic nemysleli. Ale ti velimští vojáci se toho dříve skrz nějakou ženu dověděli, že v tom a v tom lese na sta lidu čeká a protož hned za fůrami běželi a právě k ty štaci neb zastavení se trefili.

A tak když se obojí vojáci sešli, ty lidi od toho braní odvrátili, největších pak 16 chtíčo-bráčův zajali a do Poděbrad s sebou vzali. Z nichž se však jeden podruh vysvobodil takto: Zůstal jako s přirozenou potřebou pozadu, při němž stál jeden voják, aby neutekl. Podruh pak hledě svýho fortele užíti, vostal sedět tak dlouho, až dobře fůry poodjeli a vojáci poodešli. Potom řekl tomu vojáku, aby šli na pravo pěší cestou, že jim nadejdou. Když pak přišli k jedné hluboké a široké struze, kdež žádné lávky nebylo, staral se voják, jak tu vodu přejde, jemuž podruh odpověděl, že ho přenese. A tak vezma ho i s querem na záda, jej nesl a když uprostřed struhy byl, tak jej ze sebe do té vody shodil a přejda na druhou stranu vody, do volšin utekl. Voják pak, jenž Němec byl, veliké štěstí měl, že se z té struhy živý dostal.

Čemuž se jiní všickni, jakož i celé Poděbrady i páni, dosti nadivili a nasmáli.

Mezi tím od 2. června (1771) skrze celý ten měsíc jednak každý den pršelo, málokterý vyminíc, skrz kteréžto deště mnoho obilí vymoklo a zkaženo bylo, zvláště ječmeny, ty také na těch polích i kde mokro nebylo, nikam od země nerostly a jako v čas velikého sucha vymetati se nemohly. K tomu okolo sv. Víta některé dni a noci tak zima bylo, jako bývá v listopadu, že až v nohy záblo a bez kabátu choditi se nemohlo, dle čehož prosa zastydly a sežloutly.

Při konci června a na začátku července již cena král. v obilí dokonce utichla a prodával kdo ještě co měl jak nejvýše mohl, ale kdo peněz neměl, ten od žádného ani od přítele, ba od bratra na žádný závazky, prosby, ouroky nic na dluh neb čekání dostati nemohl. Někteří lidé i zde tak zatvrzelí byli, že před prosícími domácími sousedy a lidmi obilí zapírali, že ho nemají a jinam ho prodávali. Což proto činili, že odjinud hotové peníze a hned najednou dostali, ač pak mohli doma ještě dráž prodati, ale zle se jim zdálo čekati.

Dne 27. Junii Matěj Brtek, soused zdejši, 10 strychů pšenice do Poděbrad pekařovi Váchovi prodal po 9 fl., a aby doma lidé neřekli, proč ji zde neprodal, protož vezma ji na svůj vůz, jakoby do mlejna vezl, za ves do Loužku ji dovez’,

kdež pekař se svou fůrou čekal a ji z vozu na vůz přeložíce domu vzal.

Bylo by mnoho vypisovati rozličných a mnohých falší a podvodů, lichev, šalby a nemilosrdenství, kterak jedni nad druhými, možnější nad chudými provozovali a je zžírali, majíce pěknou vejmluvu, že za to nemohou, poněvadž tak platí. Platilo mnoho a oni chtěli ještě více, ač právě beze všeho všudy svědomí. Když kdo uslyšel, že tam neb tam se prodává za tolik, on chtěl ještě více a tak nikde a žádný den stejná cena nebyla.

Mnohý boháč každý den tisíc příležitostí měl nebe získati, ne aby co komu darmo dával, ač by mnohem lepší skutek učinil, ale toliko aby chudý lid byl laskavě slyšel, jim pěkně odpovídal a na tak hrozný prosby a závazky aspoň něco a podle dobrého svědomí půjčil a uší svých od prosících neodvracel, neb to od nich pán Bůh žádá. Ale však to mnohý všecko zmeškal a více miloval to, co pomine, než-li to, co na věky zůstane, nepomyslíc ani na to, co sv. Jakub v své epištole praví, (Uvádí onu epištolu. Pozn. vyd.)

Na začátku července místem platilo žito za 9 fl., místem za 10 i za 11 i za 12 fl. Pšenice též tak, ječmen někde za 7, někde za 8, někde za 9 fl. Hrách za 12, 13, 14, 15, za 16 fl.

Na den sv. Prokopa, našeho milého vlastence, ti lidé, kteří na ty fůry dne 12. Junii z Velimě do Poděbrad obilí ve-

zoucí outok učinili a od vojáků zjímáni jsouce, v šatlavě seděli, byli z poručení král. kraj. úřadu do Bydžova vezeni a tam arestem stíženi. Mezi nimi byli z Kostelní Lhoty dva sedláci sousedi, totiž Jan Šafránek, Vácslav Doležal a Vácslav Jiroušek, podruh. A ti tři mimo tohoto outoku na ty fůry ještě jiných několik pěkných krádeží spáchali a ačkoliv při těch fůrách zajati nebyli, ale že zas před sv. Janem Křtitelem tu noc v Klučově na panským špejchaře pšenici brali, kdež z několika vesnic, k podivu každýmu člověku, takoví lidé se sešli, a tu 61 měřic pšenice odnesli, protož vzati a do Bydžova vezeni jsou. Jak dále s nimi bude, to nyní napsati nemohu. S těmi lhotskými byli ještě čtyři podruzi z Velimě, totiž Markytán, Žák, Málek, Ráda".

* * *

O vlastním povstání píše Vavák následovně:*)

„Dne 21. března (léta 1775) v outerý v Středopostí sedláci, kteřížto (jak jsme slyšeli), hned v měsíci únoru okolo slezských hranic na panství broumovském, náchodském, smiřickém, novo-městském a červeno-opočenském, skrze roboty se pozdvihli, odtud najiné panství skočíce jiné sedláky k témuž popudili a tak vždy dále jedni druhé že-

*) Některé části uveřejnil vydavatel v listě svém „Naše Hlasy" r. 1886.

nouce, ku Praze se drali. Až vejš psaného dne totiž 21. Martii chlumečtí, dymokurští a dílem pardubští na naše poděbradské a kolínské panství se přihnali a na ten největší kvalt lidi z vesnic, sousedy a jiné statné osoby berouce, s sebou jíti přinutili, takže do Poděbrad přes 1 tisíc silni po 4. hodině s poledne přišli. Jedna compagnie vojáků tam ležících do brány kostelní se jim postavila, ale když ode dvora a od dřevnice již plný rynk se jich naběhlo, a slyšíce hejtman, že proti Jeho Milosti Císařské nic nemají, toliko proti robotě, zase jim zpátky odstoupila a do rynku pustila. Tu někteří rychtářové a sousedi z Chlumecka do zámku vejdouce (neb jich tam víc vojáci pustiti nechtěli), písebnost ode pána vrchního žádali, aby prej dle onnoho v létu 1771 na svobodu daného patentu (kterýž však žádnej nikdy danej nebyl) hned písebně jim dal, že od hodiny nechce víc roboty říditi, ani jaké jiné platy krom contribuce na poddaných žádati.

To když se dálo, pan baron Hofrott z Hohern sednu do vozu, do Prahy jeti chtěl, ale u polabeckýho mostu od těch, jenž již z Polabce, Přední Lhoty a z Kluku do Poděbrad běželi, chycen, z kočáru stažen a do Poděbrad od nich veden zpátky byl. Nejprv 2, potom 4 až i 10 dukátů jim dával, aby ho nechali, ale nebylo platno nic, předse ho až do města přivedli.

Na to jest od téhož p. barona tak jiných pánů comisařů, kteří tu při té co-

misi byli, tak od pana vrchního i od pana vojanskýho hejtmana, k nim horlivě mluveno bylo, že tu žádný patent těch věcí se tejkající není, a chtějili co takového vyhledávati, že to můžou v tichosti, řádně a bez tolika set lidu (majíce vždycky dveře jak u dvora tak u král. gubernium otevřené) učiniti. Ale nic neprospěli — předse pan vrchní tu jejich žádosť písebně jim dáti, ano ještě jednoho písaře (kterýž z důchodu byl a Vácslav Vorlíček se jmenoval) s nimi poslati nucen byl. Bylo by tu mnoho psáti o pokřikách a pohrůžkách, které tu nadělali.

Z Poděbrad vyjdouce, do blíž ležících vesnic se rozložili a noclehovali. Mnoho jich také v Poděbradech ležeti zůstalo. Chyba — co se tu o Poděbradech píše, všecko se to stalo ve středu ráno, nebo když před večerem do předměstí přišli, tam také ležet zůstali, a mnozí tak na ulicích leželi. A ráno potom to se vykonalo, co se teď psalo: vše jistě a pravdivě.

To když se v Poděbradech vykonalo, za mostem na 3 díly se rozdělili. Jedni ke Kluku a odtud k Velimi, 2hý k Přední Lhotě a skrz všecky Lhoty, Sadskou a Milčice, 3tí na Polabec, Chvalovice, Kovanice, Hořátev, Zvěřínek a též do Sadsky, od nich pak něco odrazilo se k Hradišku, a odtud Semice, Velenku, Přerov a Vestec vybili. Sem do Milčic přišli okolo 3 hodin s poledne, a bylo jich přes 600 spravedlivě. To bylo v středu 22. března.

Jak do které vsi přišli, hned kolik jest tam numer tolik lidí žádali, od sedláků větších pak po 2 po třech osobách míti chtěli. Rychtáře pak samého se sousedy do konce, a protivil-li se kdo a jíti nechtěl, neb odstranil, tomu okna a kamna roztloukli. Lidi taky z nymburgského jarmarku jdoucí, nechť byli z blízka neb z daleka, každého vzali a nechtíce jíti, nevážně bili.

Toho dne ve středu 22. Martii tyto zámky a tvrze opanovali a z nich písemnosti takové jako v Poděbradech, a písaře do fandu vynutili: Cerhenice, Radim, Kovanice a Kounice. Do Kounic na noc něco víc než 300 těch lidí přišlo, a byli přes noc z dílu v Semicích, v Velence, Poříčanech, Hořanech, v Lstiboři, Bylanech a Kšelích. Ráno ve čtvrtek do Kounic sešlo se jich na 4000, jestli ne víc. Mnoho ale těch, jimžto se ta nepořádnost nelíbila, tu noc zpátkem domů odešlo.

V každé vsi ale vždy někteří se našli, jenž bez rozvážení budoucích věcí chutně s nimi maršírovali. V týchž Kounicích, kteří tam na noc byli, tu celou noc nepříkladně pili, pivo zajistě na smyku k hospodě z pivovára jim vozili, což pan direktor (vůbec jmenujeme hejtman) nemoha sobě pomocti, dovoliti musel. 12 sudů do rána ho vypili a ráno 2 sudy před pivovárem vytažené.

Týž pan hejtman když jim ráno (boje se o sebe), takovou písemnost jakou oni chtěli dáti nechtěl, od nich nenáležitě ze

zámku vzat a až do Brandejsa doveden. Cestou pak mnoho ran, strkání, posměchu, proklínání a hanlivých jmen trpěti musel. Potom z Kounic jdouce k Brandejsu, od Labe až po vídenskou novou cestu tak široce vesnice zasáhli lidi z nich berouce, ani pp. farářům pokoje nedali, ale na každou faru vejdouce mimo opovážlivých slov, které museli slyšeti, také pít co chtěli dáti jim museli. K čemuž se obzvláštně podruzi, pacholci a ti nezvedení chasníci chovali. Nejvíce ale dáli ti, jimžto se více Perlín nežli Řím a více Žitava nežli Praha líbí.

24. téhož v pátek od Brandejsa ku Praze táhli, jimžto v cestu až k Vinoři díl jízdného i pěšího vojska vyšlo, a až k domu indvalidův před Prahu je předcházelo. Tu od slav. král. gubernium tázáni jsouce co chtějí, odpověděli, že pro roboty, které již dávno cassírované jsou, přicházejí, aby takové hned od hodiny přestaly.

Tu také vojsko jízdné i pěší z Prahy naproti nim vyšlo a na to věděti se jim dalo, aby pro odpověď rychtáře toliko do Prahy poslali, kteří pak přinuceně jíti museli, ti aby na stranu se odmísili. Což když se stalo, rychtářů přes 20 z prostředku sebe vymísili a ti do Prahy vzati, přinucení pak domů puštěni, a dobrovolní do invalidhauzu vehnáni a zavřeni. Potom jak ti rychtářové, tak ti ve validhauzu ostře examinirováni, někteří puštěni, a někteří posavad tam držáni.

Já rovně s nimi z domu do Tatec a

do Hořan došel, odtud v noci do Lstiboře jsem utekl, tu ráno od nich můj bratr bit byl, a došel sem zase až do Kounic, pak od špýcharu nad Kounicí sem do Břístvě se odstranil a tam na hůře do slámy se schoval, a když to odtád odešlo, já také domů sem se vrátil.*)

Při té rumleji a bouřce tyto věci hlavní sou k pozorování, které zkrátka zde poznamenám:

I. Že ti zbouření lidé mluvili, že jakés písmo zlatem psané mají, a to že má býti

---

*) Podrážděnosť Vavákovu proti „buřičům" sluší tedy přičísti netoliko jeho bezmezné oddanosti k vrchnostem světským i duchovním, pro níž byl často vyznamenáván, nýbrž také na vrub trpké osobní zkoušky na půdě ve slámě. Ostatně mimo vyznamenání a dary se strany vrchnosti a vlády dostalo se za tuto oddanosť a příchylnosť Vavákovi dosti příkrého posouzení od spisovatele Jana Er. Sojky r. 1862. Napsalť o něm Sojka ve spise svém „Naši mužové" v předmluvě k životopisu Čelakovského, že „jako najatý publicista, muž servilní a bezhlavý agitátor naši národní slávu blátem pokálel a národ, z něhož vyšel, oslepoval, aby nemohl prohlédnouti k světlu. Národu svázal ruce řetězem velikým jako tomu drakovi biblickému, jenž svržen jest do propasti, aby tuto dlel tisíc let a pak na krátko zase byl propuštěn." O autoru tohoto posudku jsem kdysi slyšel, že sedí v redakci jistého vládního listu ve Vídni. Je-li tomu tak, tu sotva by mohl dnes vmésti Vavákovi do tváře název „najatého publicisty". To nepravím na obhájení Vavákovo, neboť se s ním ne vždycky shoduji, ale to vím, že poctivou vůli, zbožnou mysl a vlastenecký zápal nelze mu upříti přese všechno šosáctví.

Vydavatel.

od samého císaře pána, v němžto že se dává plnost svobody. Což jedni druhým když odcházeli, jako za heslo nechávali, kdo ale to psaní má, aneb kdo ho viděl, to žádný pověděti neuměl.

II. Rozkaz takový (že jest) pravili, aby jedni poddaní vždy na tři zámky štaci učinili a písemnosti vyzdvihli. Protož dymokurští a chlumečtí, dílem též pardubští, Poděbrady, Cerhenice a Radim vybili a z Radimě domův odešli, ale mnozí, jenž pití a braní žádostivi byli, ještě i dále šli. Poděbradští a kolínští zas v Brandejse se oblezovali, s nimi též cerhenští a radimští, majíc též 3 zámky vybiti, totiž: Radim, Kounice, Přerov i Brandejs. Ostatní od Brandejsa k Praze došli, ale dříve než tam došli, kolik set jich zpátky domů (obzvláště sousedé), kdo jak mohl, uteklo.

III. Při tom též jedni druhým na pamětnou dávali, což i obzvláštně zachovávali, kdo by s vámi nechtěl jít, perte a bíte, a kdo by utíkal, tolikéž, jakož i okna a kamna roztlučte, kdo by proti tomu co mluvil, perte! Mnoho lidí: dobrých a šlechetných sousedů a richtářův bylo bito, kteří buď jíti nechtěli, aneb utíkali, neb stranili, jakož v Kounicích richtáře budiměřického Javůrka tak stloukli, až domů dovezen býti musel. Oken i kamen onde i onde dost roztloukli, jakož i v Sadsky. Potom ani od krádeže se nezdrželi, ale komu se co líbilo, o b z v l á š t ě u ž i d ů, to vzali.

IV. Jestli by se nic s touto první chůzí nepořídilo, že půjdou ještě jednou, a tu že bude mnohem hůře.

V. Že z Dymokurska přes křinecký, lysský a dílem benátský panství několik set lidu, přejda u Toušimě Labe, taky k Brandejsu přišli, tak že jich tu bylo vedle vyznání pana vrchního brandejskýho okolo 18 tisíc. To též řekl hrabě Vallis, tamní vojenské compagnie hejtman.

Dne 25. března, na den Zvěstování angelského panně Marii, slyšeti bylo, že zase noví buřiči od hranic jdou, protož byl zde hrozný přístrach. V Poděbradech i na jiných labských mostech silnější osazení se od vojska učinilo, prámy také i lodi zatopit se rozkázali, a žádný rybář žádného člověka převézti ani sem ani tam nesměl.

Na to v neděli 26. téhož zápověď se stala, aby žádný se neopovážil k těm lidem se připojiti, nýbrž aby buďto odstranili, aneb mezi cís. král. vojsko se přimísili.

Téhož dne okolo Chlumce zbouření lidé na Chlumec udeřili, ale od vojska rozehnáni jsouce, utekli. Předse ale jich 14 zabito, asi 400 zajato, a ti do rajčuru konského tam v Chlumci vehnáni, potom v úterý po jednom pouštěni, jimžto se po 50 ranách dávalo, a tak propuštěni, ale ne všichni.

V tentýž outerek, to jest 28. Martii, dostali sme do vesnic z kralov. krajského ouřadu nařízení, abychom se nikoliv neopovažovali mezi zbouřený lid připojovati,

nýbrž kdyby se co státi mělo, skrze jízdného posla nejblíž ležícímu vojsku, jakož i okolním vesnicím, věděti dali, a tak spolu s vojskem jim se bránili. Spolu s tou currendou přišla též z král. krajského ouřadu jiná, která jest zde slovo od slova přepsaná.

Jejich Cís. Král. Apošt. Milost nařiditi ráčila dle nejmilostivějšího decretu pod datum 4. dne tohoto měsíce března, pro uvarování všech dalších od poddaných z ohledu robotních povinností, provozujících veřejných protivenství, aby všeobecně oznámeno bylo, kterak tak z strany zřízení a ustanovení urburialní dvorský comissi v Praze od Jejich cís. král. Milosti již nejmilostivěji potvrzeno jest. Kterážto nejvyšší rezolucí co nejdřívěji v celé zemi nejen oznámena, ale také v skutek uvedena býti má. Pročež do vyvedení a dokonalého ustanovení téhož společní poddaní k vybejvání předešlých robottních povinností co nejostřej přidrženi býti mají, kteréžto nejmilostivějši poručení společní hospodářský ouřadové hned po dostání toho do každé vesnice písemně v známost uvésti neopominou.

Dáno z J. Mil. Cís. Král. krajského ouřadu v Bydžově dne 21. března Ao 1775.

J. M. C. K. kraje Kralohradec. dílu bydžovského zřízený hejtman: František Sádlo z Vražic.

Toho též dne outerního dána zbraň střelná měšťanstvu poděbradského města

s tím doložením, pokudžby se co na město přihnalo, aby spolu s vojskem odpor činili.

Vše toho dne, soused a spolu konšel jeden z Libně od Prahy na rozcestí mezi valithauzem a Libní oběšen na čakanu proto, že když se tam minutej čtvrtek buřiči přihnali, on k nim se připojiv jiné k tomu nutil, až tam u spolusouseda jednoho špitáníka udeříce zabil.

Vše toho dne, jakož i 29. a 30. Martii, vojsko po houfích, jízdné i pěší, spolu s kusy (s děly) a švihovkami přes Poděbrady k Hradci Králové táhlo s tou největší rychlostí. Neb tam za Hradcem onino zbouření lidé ještě vesnice vybíjeli lidi s sebou nutíce, ano již veřejně ukázali, proč bouřejí, neb i kostely otvírajíce obírali, kalichy, monstrance a roucha menší berouce. A tu se již zřejmě ukázalo, odkud té řeky pramen teče, a že sou to již dávno kovali.

Dne 29. března dostali sme do vesnice tištěný list od slav. král. gubernii, sem ale přišel dne 30. téhož, z něhož sem vejpis učinil pro obec a tištěný se poslal do Chotouně, jest ale daný pro ty dvě vesnice, Milčice a Chotouň. A jest tento slovo od slova:

Avertisement.

Od strany vysoce slavného císařo-královského česko-zemského gubernii tímto se v známost uvádí, jakož se jest s nemalým obdivením přihodilo, že mnozí zdejší země

poddaní a sedláci z lehkomysltedlnosti v nejvejš trestanlivém spůsobu se do hromady shromáždili a z neodpovidanlivé zlosti a lehkomyslnosti s přetahováním sem a tam porozdílné vejstupky sou proukázali, jiné ale k takovému oučinku aneb shromáždění vší mocí svou přinutili.

Protož nyní onným, kteří nikoliv z vlastní dobré vůle, nýbrž přinuceným spůsobem se k druhým přirazili aneb přitovarišili (pokudž oni ve třech příštích dnech od času toho oznámeného Avertissement neb ponavrhnutí se do svých příbytků nevrátili, tam pokojně se chovati a své posavádní povinnosti vykonávati chtějí), tímto se připovídá a přiřikává, že jim jejich vejstupek ne tak z pouhé zlosti nýbrž vícej z přinucení učiněný, a chyba docela prominutá a jim k žádný další ouhoně přičítána vícej nebude. Pročež naproti tomu všechny ostatní v jejich zatvrzelosti až posaváde pozůstávající poddaní a sedlákové jako zbujníci a buřitelové pokojných poddaných vyhlédnuti a v přečinu onného tak těžkého provinění bez ohledu s nejostřejšími trestami dle vyměření stíženi a kárání budou.

A poněvadž na tom nejvíc záleží, aby ti, kteří původ lehkomyslného shromáždění jsou, vyjevení byli, pročež se tuto připovídá, že těm, kteří takového původa vyjevějí, a sami toho nedopustili, za to vyjevení odplatu očekávati mají, jakož i ti, ježto se sami toho dopustili, a takového

původa vyzradějí — příkrého trestu, kterej zasloužili, odprázniti můžou.

Dáno na hradě pražském dne 24. března.

N. N. Její Římské Císařo-královské Majestátnosti nejvyšší purkrabí a Raddy pražského gubernii v království českém.

Karel Egon kníže z Fürstenberka.

Ferdinand Hickiš de Lauro.

Dne 31. téhož v pátek před nedělí smrtedlnou u Prahy za branou Poříckou zas dva sedlští lidé pro bouřku oběšeni.

Toho také dne rychtář kostelno-lhotský, Jiří Jiroušek, skrze vojáky do Poděbrad vzat a na kříž sepatý do vojanské varty dán. — Bylo slyšet, že měl posýlat z Kounic, jakož i poslal podruhy a chasu do Sadsky, aby podle připovědi poslali za společným shromážděním 180 lidu, neb když tam dříve byli, v čas ty bouřky, oni sadský jim ty lidi poslati připověděli a na to sindicusa s některými měšťany jim do fantu dáti musili, k tomu že křičel, jest-li jim ty lidi nedají, aby městečko zapálili.

Toho též dne v pátek skrz Sadskou z Poděbrad s vojenskou comfogí vezeni byli 4 sedláci z Kovanic do Prahy, protože svého pána a vrchnosť zbili a svázali, že jim za práci polní, ku kteréž je byl z platu požádal, platiti se odporoval, až do vyšetření téhož, bude-li se mět platit — aneb robota zůstane.

Též toho dne bylo slyšet, že onino zbůjníci za Hradcem, do lesu vejdouce —

záseky nadělali, aby na ně vojsko nemohlo. Vše toho dne, totiž ultima Martii od J. C. Ř. král. kat. apošt. Majestátnosti patent z Vídně přišel a následovně do vesnic teď psaného dne rozdán byl. Jenž jest v tato slova:

My Maria Teresia z Boží milosti ovdovělá římská císařovna, v Germanii, též Uherská, Česká, Charvátská, Dalmatská, Slovánská královna etc. dáváme jednomu každému tímto a všem poddaným našeho království českého k srozumění, kterak tak my z oné od Našeho král. cís. zemského gubernium učiněné nejposlušnější správy s nejtěžší nelibkou jsme spatřili, kterak tak nebezpečný zvod mezi sedlským lidem v rozbroji v čas veřejného pokoje a země jistoty v Kralo-Hradeckým a Bydžovským kraji jest povstal a od té chvíle dáleji ještě se rozšířil.

Aby ale takový zlý oučinek mezi oným sedlským lidem dálší vznik v sobě neobsáhnul, tak tehdy jsme my přítomný veřejný patent jednomu každému k napomenutí a sebe k dalšímu zachování v povědomosť uvedsti nechali, aby oni poddaní sebe tím jistěji pokojně srovnali, ti pak v hromadu shromáždění ihned od sebe se rozešli, své povinnosti vždy jako kdy prve svým vrchnostem neodporně vykonávali a onné beztoho co nejdříve následující nejvyšší vyměřeni v příčině budoucího ustanovení jejich dlužních povinností nejposlušněji očekávali, an sice v protivném spůsobu

proti oným zbojníkům a protivníkům aneb v hromadě shromážděným sedlákům, jako buřičům a roztrhatelům veřejného pokoje a jistoty neprodleně právně pokračováno a oni ku příkladu všem ostatním, jak na těle, tak na živobytí bez ohledu potrestáni budou.

Dáno v cís. kr. residenci vídeňské, de datum 24. Martii 1775 roku.

Maria Theresia. Hrabě z Bliningen.

Tentýž pátek ultima Martii robota zas nařízena a v naší vsi Milčicích poslušně bez odporu vybyta. Někteří hned ve středu, (vezouc z kůlny střebestovsky do Poděbrad seno), odbyly.

Dne 1. dubna v sobotu zas robota na příští tejden nařízena, jakož i k té král. komissi, jenž jest v Poděbradech, knížky contribuční a sepsání ouroků, co ho kdo ve vsi dává, posláno.

Dne 2. téhož v neděli smrtnou slyšeli jsme, že onino zbojníci, jenž za Jelením po lesech byly, již ze všech stran od vojska obtažení a každý den chytáni jsou.

Dne 3. téhož v pondělí přivezli do Poděbrad 12 zbojníků na 6ti vozích, při nichž husaři na koních jeli, s nimiž zase vojenská od infanterie comfog. odtud až do Prahy šla. Mezi nimi byl jeden principál těch bouří, soused z broumovského panství, člověk handlovní a velice možný, jenž mimo domácího hospodářství 30 koní, šafáře a několik pacholků vždy na cestách

drží, jakož pak byl náležitě vyšacený a tělný člověk.*)

V tentýž den, totiž 3. dubna, rychtář Lhoty Kostelní Jiroušek do Bydžova vezen a spolu s ním tesař nějaký příjmin Mezkáč z Libice, člověk vždy nepříkladný, o kterémž se jistilo, že se opovážil v Kounicích na panu vrchním přes 200 fl. vystrašiti. A tam byli pod zem do arestu dáni.

Vše ten den, Čermák, soused z Bylan, z Kostelečtě a s ním spolu pacholek tamního pana fišmistra, jakož i řezník z Liblic, jati a do Prahy vezeni, nevím ještě, co mají za vinu. (Později připsáno: Všudy lidi tloukli, s sebou jít nutili a zle mluvili.) —

Ve středu 5. dubna sadští p. měšťané lépeji vyzvědíce ono Jirouškovo skázání a maje na to přísahati, zastavili a protož hned v noci na čtvrtek pan vrchní rychle s tím vrátnýho do Bydžova poslal. Nebo bylo slyšet, že ve čtvrtek on Jiroušek oběšen býti má. Jakož pak (již několik tam jich visí) 2 tam oběšeni jsou. (Slova v závorce jsou přeškrtnuta a následující připsána později. — Pozn. vyd.)

Téhož dne Prokop Miška — mlynář z hořejšího mlýna od Peček a s ním Hollan z Bobnic a kovář hořátevský z vězení z Jičína do Prahy do novo-městského rathouzu přivezeni. Co by za vinu měli a kdy

*) Na Broumovsku rychtářové Šonovský a Ruprechtický v čelo se postavili — praví Ludvík.
Pozn. vyd.

se do arestu dostali, již v lonském roku oznámeno. *)

Dne 6. téhož zas jeden původ bouří vezen byl přes Poděbrady do Prahy a ten má býti příjmí Chvojka, z panství Pardubského, člověk vzláštní a možný, ze vsi Roudnice, která leží mezi Kratonohy a Libčany, a toho sem já znal. Byl nevinně osočen a po $1/2$ letě z Prahy puštěn (a roku 1790 v Roudnici v svém statku umřel).

Dne 7. dubna v pátek okolo hodiny 8.

---

*) Po založení „arcibratrstva nejsvětější svátosti oltářní" r. 1774 tehdejším arcibiskupem pražským chodili kněží katoličtí po kostelích a do vesnic na cvičení a „lidi do něho zapisovali". K tomu dále poznamenává Vavák: „Naši reformátorové divně to kroutili, v posměchu to majíce, jiné lidi od toho odváděli a proroctví ze Zjevení sv. Jana tomu dávajíce, že antikrist (tak oni svátosť papežskou jmenují) již své znamená a zapisuje, mluviti směli". — „A tak to zapisování do téhož bratrstva byl pěkný prostředek k rozeznání Perlínčanův od Římanův, ale málo kdo to šetřil, mnozí pak sprostí catholici těm svůdcům věříce, aby se zapisovat nedali, řkouce, že to nemohou vykonati. Tak ďábel boří stavení, kteréž jest k božímu slavení". — Členové onoho „bratrstva" byli povinni jednou v roce přistoupiti k stolu Páně. — Mezi „bludaři" zaujímal přední místo dotčený Prokop Miška z Peček a s ním Jiří Holan z Bobnic a kovář z Hořátve. Miška obviněn byl roku 1774 okolo sv. Havla, že s jinými sektáři podal „spis velmi obšírný J. M. králi pruskému Fridrichovi, žádajíc jej, aby vyjednal u našeho dvora jim v Čechách svobodu v náboženství provoditi, tak aby nemuseli po katolicku, nýbrž po luteránsku živi býti". Pozn. vyd.

večer jeden řeznický tovaryš, maje s sebou hodný opasek peněz, šel spolu s jedním vojákem rejtharem z Kolína k Zlatému Slunci na noc a na té cestě, tu kde se ze silnice k Nové Vsi sjíždí, od téhož vojáka zabit velmi ohavně a peníze i s vojákem pryč, jakož i pixla stříbrná, do kteréž on sobě v Kolíně tabák kupoval. Z kundšaftu, jejž při sobě měl, vyzvědělo se, že jest rodič z Litoměřic a šel z vandru z Rakous. Měl palašem 2 rány do obličeje, 1 nad tejlem do lebky, u pravé ruky 2 prsty přeťaté a dva naťaté a levou ruku v loktě přeťatou. Měl též ještě při sobě v malém karnýři neb capse 5 fl. peněz. — Ležel v tom kostelíčku přede branou Pražskou k podívání všemu lidu a do Litoměřic se psalo, jsou-li rodičové neb přátelé, aby šli na funus.

Dne 8. téhož v sobotu Čermák Bylanský z Prahy puštěn dostavše na cestu 40 ran, sic o hrdlo mu běželo, ale pomoh mu Lstibořský rychtář Jiří Vavák a písař p. fišmistra z Bylan, neb oni dosvědčili, že ty věci neďál, které se na něj pravily. Pacholek pak fišmistra a řezník liblický ještě sou tam.

NB. Podle lepší o tom zprávy později obdržené řezník liblický spolu s Čermákem bylanským puštěn s obdrženými 50. ranami. Mnoho zajisté sousedů bylo do Prahy citirováno, aby vyznali oučinky jejich, ale oni všichni, chtíce je raděj vysvoboditi, ty věci zapřeli a tak jim z arestu i většího trestu pomohli.

V neděli květnou dne 9. března bylo slyšet, kterak oněchno zbojníků hraničných, pochytaných, 400 k Vídni hnali. Item formani sem pro obilí jedoucí vypravovali, kterak tam v Němcích zbojníci němečtí páchali, nebo mimo veřejného rabování kostely loupili, duchovenstvo ukrutně bili, jednoho kaplana do naha svlekše do kostela vehnali a hned aby jim mši sloužil nutili, a nevázaně mrskali až na něm kůži všecku rozšlehali. Jednomu faráři v Dubu po ukrutném bití dolejší dásně a bradu od úst až k uším rozřezali, tak až mu na prsa viset zůstala. Ve městě Českém Dubě zámek téměř zrumovali, všecko z něho vyházeje a rozházeje, jakož i archiv a všeliké cancelářské registra a jiným okolním zámkům v tu stranu ležícím tolikéž učinili.

Kde pak kalichy a ciboria dopadli, nevážně svátosti velebné na zem vysypali šlapajíc po nich, posměch sobě činili a kalichy, mostrance a jiné věci a roucha kostelní svobodně brali. Obrazům také neodpouštěli, ale jak v kostelích, tak jinde, kde jakej zhlídli, obzvláště Pána Krista na kříži a Panny Marie a sv. Jana Nep. ty hned roztloukli a rozsekali. Což se na mnoha místech stalo. A to také již i Čechové (ti, kteří podruhy jdouce, u Chlumce rozehnáni byli) činili, nebo v Krátonohách podobně kostel vybrali, jakož i v Libčanech, Dobřenicích a jinde. Nebo u těch zajatých a zabitých mnoho se kostelních věcí našlo.*)

*) Zprávy tyto zajisté jsou přehnány a sluší je při-

O těch chlumeckých zajatých jistější zprávu dostavše od jednoho pana laitenanta od regimentu Wallis**), kterýž tam byl, píšu, že ti toliko z téhož rajčuru s padesáti ranami propuštěni kteří málo vinni byli, kteří pak přinuceně šli, ti bez bití puštěni, ostatní ale odvážlivci, jichž jest na 200, sou tam posavád. Těm když začali chléb dávat, řekli, že se o něj neprosejí, protož 2 dní nejní jim dáno, až o něj prosili. — Vodu taky do kádě, na každého 1 žejdlík, jim tam vlejou, a tak tam dosavád souce, v neřádu svém vlastním jísti i ležeti musejí, předce však milosti nežádají. Slyšel sem to 12. dubna v sazometnou středu.

Ze všech stran již znáti bylo, že toto pozdvižení ne tak pro robotu. jako pro víru, a ne tak pro svobodu v tělesenství, jako pro svobodu v náboženství, se stalo, což v těchto čtyrech punktích, které dílem od chycených zbojníků, dílem také od domácích reformátorův, neb raději heretikův se se vyzvědělo, se pozná.

I. Že všichni ti zdejší heretici, (kacíři. Pozn. vyd.) kteří raději z Perlína než-li

jati s velkou rezervou, čili jinými slovy: z toho, co vyprávěli formani, odečtěme tři čtvrtiny na účet bujné fantazie lidu. Živel, jedenkráte rozpoutaný, ovšem nepočínal si mírně a krotce — umírněnosť není známkou revolucí. Ostatně upozorňuji, že horší věci dály se v Němcích; tam divokosť a svévole šla do krajnosti.

**) Nynější pluk Filipovičův čís. 35., ležící v Plzni. Pozn. vyd.

z Říma dictacio přijímají, dávno tu bouřku kuli a k ní se strojili a sobě vespolek věděti dávali, jak a na jaký způsob začíti by se mělo. Protož i zbírku hned minulého roku mezi sebou učinivše, takovou již nyní až přes 30 tisíc rozmnožili, s nimižto se náklad na to a outraty rozličné platiti měly. Jakož (prý) i Jeho Král. Milosť krále Pruského o dopomožení (skrze vojenské tažení a do Čech vtrhnutí) žádali, ale on jejich žádosti odepřel, a nyní, když se pozdvihli, ještě na hranice lid vojenský položil, aby žádný z nich do Slezska a jiných jeho zemí utécti nemohl. Jakož i v Slezsku a v hrabství Gladském zapověděl, aby je žádný nepřijímal a s nimi se nepuntoval.*)

---

*) Tím nejlépe vyvráceno jest podezřívání evangelíků, že by oni samotni byli původci povstání. Fridrich II. nebyl nikdy přítelem Rakouska a byl by se podávané příležitosti jistě chopil, jako to učinil již roku 1741, vyslav kazatele české osady v Berlíně, Liberdu, se šesti vystěhovalci do Čech, aby tajné evangelíky k vystěhování z vlasti naklonili, (Viz Slavíka „Sel. povst." v „Osvětě" r. 1875.), ale hnutí mělo hluboké kořeny socialní a toho se král pruský jako horlivý protektor své šlechty nejvíce bál a proto střežil své hranice. Útrapy hmotné rovnaly se asi duševním a že evangelíci před prohlášením tolerančního patentu bděli, rozumí se samo sebou. Kdyby nebylo bývalo reformační snahy u samých evangelíků, nebylo by ani prohlášení svobody náboženské, beztoho i po patentu valně obmezené. Viz „Toleranční patent cís. Jozefa II." Sepsal Dr. G. Frank. Ve Vídni 1881.
Pozn. vyd.

II. Všichni téměř rotníci hned lonského roku pravili, že na přes rok něco přijde, dřív než se kdo naděje, a to tak vostře jako dešť, a že to žádného nemine. Páni pak a kněží aby se hleděli, jich že se to nejvíc dotkne, a že už je čas tady. Protož jak by to říci mohli, kdyby to byli nepuntovali.

III. Že i radda ta jejich na světlo vyšla, kterak tak několik tisíc mělo jich jíti na den s. Jána Nepomuckého do Prahy, jako jménem pouti, a tu že zámek (hrad Pražský. Pozn. vyd.) měli opanovati, na to hned jiní za nima měli jíti, vesnice vybírati a všechen lid (pro větší množství) za nimi ku Praze hnáti a tak obojí potom v Praze hospodařiti, k čemuž i pražský obecní lid měl dopomoci, neb rovně tam své přátele měli a mají. A kde se plundruje a rabuje, k tomuť se snadno v mnohých chuť dostane. Rovně jako za času krále Vácslava l. 1419.

IV. Že na Bydžov, Jičín, Hradec a jiná města udeřiti mínili, tu kde lidé z jejich roty v arestách seděli, chtíce je pustiti. Jakož i z toho pramen jejich pozdviženosti znáti bylo, když kostely obírali a duchovní osoby trápili a obrazy sekali a lámali. A ačkoliv nejprv slyšeti se nechali, že proti víře, císaři a vojákům nic nemají aniž se brániti chtí, však ale když podruhy jíti začínali, již zbraň měli, jako ručnice, pistole, rožny a na držadliš-

tich kopí, tesáky a jiné nástroje, kteréž jim kovářové schválně dělali.

K obsažení a památce všeho toho sloužiti bude následující chronographicon aneb leto-počet.

StaLo se, jak seDLáCI pro robotV kV Praze přIMaršIrovali, anebo skrze raym:

Jak seDLáCI zeMIe CžeskI
zWIhna se Weřejně pěškI
přišLI k Praze stran sWoboDI,
sIC neznajICe poDWoDI.

(Zde uvádí Vavák některé tištěné patenty, upravující jakž takž poměr robotníků k pánům.)

Ještě v tentýž velikonoční pondělí zase přes Poděbrad do Prahy vezen byl jeden původ těch bouří, kterýž býval laitenantem u pěšího regimentu Antlau řečeného a ten měl těm prvním zbojníkům nějaký falešný dekret jako jménem Jeho M. Císařské dáti, a tak tu bouřku spůsobiti. Mnozí pravěji, že se sám za císaře vydával. Jak s ním v Praze bude, to čas ukáže.

V ty velikonoční dni zase vojenské kompagnie do svých předešlých míst, kde prvé byly, od Hradce se navrátily, poněvadž onino na lesích zbojníci jednak schytáni byli a jednak se rozběhli a domů vrátili, když ten odpouštějící dekret poslán byl. Po týchž svátcích onino bouřlivci ve Chlumci zajatí ostře vyslejcháni a podle

vinny někteří s bitím, někteří pak naprosto domů propuštěni.

Na den svatýho WojtIeCha bIskVpa Prahsklho a MVCžeDLnIka BožIho, to jest 23. dubna v neděli provodní prohlášen byl v kostelích na kazatedlnách jakož i v zámcích cís. král. patent, aby žádný z Čech a Moravy k svátku sv. Jana Nep. do měst pražských na pouť nechodil, že tam žádný puštěn nebude, jakož ani ze Slezska a jiných okolních zemí.

Před svátky v pátek to jest dne 2. Juni Jiří Jiroušek přišel domů z Bydžova, poděláv tam dva měsíce na obecním díle, s ním též i jiní, kteří tam byli od té sedlské bouřky.

A toho dne Procop Miška a Hollan z Bobnic a kovář z Hořátve, pražští již vězňové, z Prahy (na gallery odsouzeni souce) milosti žádali. **Mohli propuštěni býti, ale nechtěli vyznání viry katolické učiniti.**

Tentýž tejden obdržel sem z jistých úst, kterak tak onen člověk, jenž dne 3. dubna přes Poděbrady vezen byl za příčinou těch bouří, byl z panství Náchodskýho ze vsi Rtíně. Jeden svobodník jmenem Antonín Nivelt, bratr onoho slavného muže, pana Davida Nivelta skrze 60 let directora Náchodskýho panství, a letos dne 15. února v Pánu zesnulého a 94 leta starého.

A ta nejprvnější bouře sedlská že se začala ve vsi Teplici blíž Broumova na panství hraběte de Fours, obecně říkáme Defura. Ti potahli k sobě některé brou-

movské a náchodské vesnice, až se to dále rozmohlo. Onen pak Antonín Nivelt z Rtíně byl netoliko pro své cnosti a velkou možnosť, ale taky pro svého pana bratra, bývalého tu na Náchodě po tolik let directora, u všech lidí, i u pánů, vážný člověk, protož když se lid náchodský ze všech vesnic, jichžto jest 99, do zámku přihnal, tamní director, jsouce tam toliko 3 dní, po novotě nevěda sobě jaké rady dáti, když viděl, že ti lidé téhož Nivelta mezi sebou mají, a maje o něm zprávu, kdo jest, odkázal těm lidem na něho, že jak on udělá, tak bude, a tak lidi Nivelta drželi. Kterýž sice nejprv moudrou řečí je krotil a jim se k službám obětoval, až oni rozličné věci na něm chtěli, až on, maje 6 písařů, na rozličné zámky listy posýlal, v nichž bylo psáno, aby se onné dávno strany svobody patenty dané lidu přečetly a robota aby přestala. A z toho patentu vejpisy tomu kdo chtěl dával, bylli pak patent spravedlivý neb falešný, to žádný neví. A tak se s tím Niveltem stalo jako s nějakým, jenž víno pije, které dokud pije málo a mírně, zůstává moudrým, ale když již pije mnoho, bude potom bláznem. Aneb jako kdo v čas povodně hráz u rybníka hradí a spravuje, posléz i s tím od vody vzat aneb zahnán bývá. Tentýž Nivelt ještě posavad v Praze věznĕn jest. Ten pak director Nivelt vydal českou knížku o panně Marii Svatoňovsky v Praze 1736, kterouž já mám.

Dne 24. téhož na den Narození Páně

sedm sedláků z Prahy do Bydžova spátkem a odtud domů posláno, kteří sice za zbujníky tam dodáni byli, ale nyní, když se všecka pravda vyhledala, za nevinné propuštěni jsou, z nichž jest jeden z Roudnice Chvojka a 6 z panství Náchodskyho ze vsi Rtíně, Svatoňovic a Bartošovic. A s těmi sem já v Poděbradech mluvil a byli všichni dobří katholíci. Tak časem s trháním koukole taky pšenice zasahnuta bývá.*)

V posledních dnech červnových directorové zámečtí z celého kouřimského kraje do Prahy povoláni byli. Co by tam řídili, ještě není venku, praví se sice ledacos, ale není jisto všemu věřiti, tím méně psáti.

Měsíce července bylo slyšeti, kterak v krajích Bechyňskym a Čáslavskym onde i onde sedláci zdvihavše se, na zámky vrchnostenske se uvalili, žádajíce polehčení roboty. A to dne 17. téhož v Pečkách Hrabaňových a 19. téhož v Zásmukách se stalo. Dle čehož Ratajští sejdouce se též na svůj zámek Rataje a tam odkaz na Černý Kostelec dostavše, společně na panství černokostelecké udeřili, a zbouřivše horní vesnice, sem dále až okolo Brodu Českého ze všech těch kosteleckých vesnic, (samí ale toliko sousedi contribuenti) se sebravše, na Libský u Lipan a Vitic dne

*) Poznámky Vavákovy dobře osvětlují povahu celého povstání. Kdo se prokázal býti „dobrým katholikem", mohl se nadíti odpuštění, hůře bylo však s „heretiky", kteří nechtěli od svého náboženství evangelického odstoupiti. Pozn. vyd.

21. července sešli,*) (kdež letha 1434 poslední porážka Sirotků a Táborů se stala, dne 30. máje v neděli po Božím Těle) odtud dne 22. července do Kostelce se berouce před městem za branou kouřimskou skrze vojáky zastaveni byli a žádosť svou skrze rychtáře některe složivše, která, když jim odepřena byla, odtud hnouti se nechtěli, až i od tamního vojenského osazení nuceni a zbraní šťoucháni byvše, na zem lehali hole zahodivše, a tak od poledne až do večera s panem directorem Petrem Blaškem o to handlovali, až polovic obyčejné pěší a ve žni krom obyčejnou robotu, to jest ještě jednoho pěšího, kteréhož posýlávat museli, jim sleveno bylo. A na to se pokojně každý do svého příbytku rozešli.

Takových pozdvižení a robot slevování jednak po celém království, onde i onde se stalo, namnoze.

Oběšeni u Prahy skrz tu rebelii sedlskou byli tito: 1. Jozef Mirán z Předletic panství Štěnic, za branou Poříčskou. — 2. Jozef Dvořák z Roztok kn. z Lichtensteinů za branou Oujezdskou. — 3. Jozef Černý, pacholek z Roztok téhož Dvořáka, za bran. Bruskou. — 4. Jozef X., šafář z Postřižína panství Veltrus hrab. Kotka za branou Vyšehradskou. Samí Jozefové.“

*) To byl asi první tábor na Lipanech!
Pozn. vyd.

Tedy: samí Jozefové! Je v tom humor, ale tak zv. humor šibeniční...

* * *

Probírajíce se dále v zápiskách Vavákových nalezáme tu pověstný „Otče náš sedlákův", jejž podal K. J. Erben v „Lumíru" r. 1861 a „Světozor" r. 1875, a jehož část i prof. Slavík ve svém článku v „Osvětě" otiskl. Jelikož je „Otče náš" Vavákův úplnější, podávám jej tu doslova. Vavák sám o tom poznamenává:

„V tom čase, co ty podzviženosti trvaly (r. 1775) na světlo vyšel a celým království se brzce roznesl jakýsi spis, na modlitbu Páně (Otče náš) dost všetečně a opovážlivě složený a jako jménem sedlského lidu k J. M. Císařské podaný. Kterýžto Pater noster aneb Otče náš každý míti chtěl, neminulo ale málo kolik dní, hned zase někdo e contra jiný udělal, v němžto se důtklivá odpověď na ten první dává. — Já dlouho jsem přemýšlel, mám-li je zde položiti pro tu všetečnost, poněvadž ta nejdůstojnější a ústy božíma vydaná modlitba má ji křtaltovati. Však ale, soudíc, že po letech bude po nich ptaní, tak sou předse zde slovo od slova psaní."

Otče náš sedlákův.

Pater noster rusticorum. Aneb: volání k císařské milosti o zbavení robot a ouzkosti.

„Pohleď, kterak sme souženi,
od karabáčníků zedřeni,
Otče náš! —

Ohledni se jen sám na ně,
císaři náš, milý Pane,
    jenž jsi —
My víme, že to nežádáš,
ani milosrdný Bůh náš
    na nebesích.
Plačtivě na Tě čekáme
a za krále Tě žádáme
    posvěť se —
neb je velmi povýšeno,
ve všech zemích rozhlášeno
    jméno Tvé —
Slibujem Ti věrni býti
až budeš Ty nás říditi
    přijď království Tvé
Ve všem se chceme poddati,
hleď s námi co chceš dělati
    buď vůle Tvá —
Nebo víc dřeni nebudem,
tak v radosti živi budem
    jako v nebi —
Při tom budeme věděti,
komu máme věrni býti
    tak i na zemi
Neb nemůžem již obstáti,
kdyť nám chtějí také bráti
    chléb náš vezdejší
Do zejtří čekat nechtějí,
než s karabáčem nutějí
    dejž nám dnes,
My je dost prosíme sice,
ach, pane, nebí nás více
    a odpusť nám

Však na prosbu nic nedají,
ale na zádech hledají
naše viny,
Rovně poddaní — měšťani
od těch dříčů jsou trestáni
jakož i my
My pak i s pacholkem koně
ledakams dojeti pro ně
odpouštíme
O císaři, pane milý,
zapověz, by nás nebili
našim vinníkům,
Dej jen malé ulehčení
A víc do toho soužení
neuvoď nás
Učiniž prostředek malý,
bychme všichni nezoufali
v pokušení
Nedej nás více soužiti
a až do kosti odříti
ale zbav nás
My sice v Boha doufáme,
ale však předse coufáme
od zlého.
Dej nám, Bože, v biči stálosť
a po smrti v nebi radosť
Amen.“*)

---

*) Podobný „otče náš“ jiného však datum začíná slovy „Otče náš Metrnichu, jenž jsi ve Vídni“. — Existence tohoto otčenáše dokazuje, jak neúplná byla pomoc patentu Jozefa II. Dobře pravil osmačtyřicátník dr. Trojan ve schůzi lidu dne 18. července 1886, že do roku 1848 nepanovalo v Čechách poddanství, nýbrž poroba.

Pozn. vyd.

Tu praví opět Vavák: „Jest-li se tento Otče náš dostal do rukou Jeho Mti Císařské, nelze věděti. Jakož i tuto odpověď na místě Jeho Milosti kdo by udělal není povědomo. Jest to oboje dosti všetečné.

Respondatio Majest. Cesarei Contra Lamentationem Rusticorum.

Lide český, neskrocený,
křičels často skormoucený
Otče náš,
S tebou já i předci moji,
jakožto s zlým co činit měli
jenž jsi
Trůnům se's nechtěl podati,
nectil's Boha, haněl's svaty
na nebesích,
Ej nuž s císařskou vroucností
volám k Bohu na výsosti
posvěť se
Svědkem buď Bůh proti tobě,
roto, zlé jest v každé době
jmeno Tvé
Snad na Luthera a Žižku
chceš volat k jeho kališku
přijď království Tvé
Rovně jestli jináč nedáš,
jako oni konec mít máš
buď vůle Tvá
Z nepřátel jsem tě vyvedl,
v pokojná leta uvedl
jako v nebi

Ty pak nebi pokoj nedáš,
i nad vrchnostmi zlost hledáš
taky na zemi
K tvým robotám znát se nechceš,
potom v hladu hledej kde chceš
chléb náš vezdejší
I shovět prositi odvrž
platit daň do zejtří, nýbrž
dej nám dnes
V trest vás musím odevzdati,
pláč váš nebudu slýchati
a odpusť nám
Byť jste vyřkli i poznali,
že císaře popudily
naše vinny
O vás vždy moji předkové
starali se císařové
jakož i my
Nedělá to v vás pohnůtku,
že vám tolik tak zlých skutků
odpouštíme
Vám pravíme v Vaše uši,
že přikročíme jak se sluší
našim vinníkům.
Čakan, galej chci dáti vám,
darmo budete volat tam
neuvoď nás
Vrchnostě a ouředlníci,
byli s vámi vždycky
v pokušení
Tak že již teď k nebi vzhůru
volají i k mému trůnu
ale zbav nás

Všecky zlé musím trestati,
dobré však chce zachovati
od zlého
Pakli stropíš bouřky větší,
máš mít biče mnohem těžší
Amen."

A tu na konec píše Vavák:

„Já pak toto přidat míním,
že se častokráte divím
mnohým, (jenž se dějí) věcem,
psaní i taky zpívání,
zvláště pak prorokování.
Čehož všeho jest tak zhusta,
div že nebolejí ústa.
Ač mnoho dosti nehodně,
však přec všecko jde svobodně,
jak u prostých, tak u pánů,
v trhách, cestách i při džbánu.
Tak smělé jest povídání,
ba i žvavé utrhání
stavům duchovním i světským,
též i měšťanům nebeským."

Z morálky Vavákovy vybrati si mohl něco též skladatel druhého otčenáše, nějaký dobrý muž z počestného cechu jezovitského.

* * *

Výsledkem povstání selského byl robotní patent pro království české dne 13. srpna 1775 vydaný, v němž vláda praví, že „uváživši, že zachování mnohých

poddaných okamžitého ulehčení žádá, k rychlejšímu spomožení poddaným v takových nesnázech postaveným uzavřela, ty zásady a pravidla, dle kterýchžto se takové ulehčení státi může a má, se vším, co k robotě přináleží, a pročež již dílem v předešlých patentech (hlavně r. 1680, 1738, 1751, 1753, 1770, 1771 vydaných) obsaženo jest, dle tohoto robotního tak sestaviti dáti, aby z toho veškeří podaní své budoucí robotní povinnosti, jakož i způsob, jak se od nich žádati mohou, patrně seznati, a podle toho v celé zemi najednou se spravovati mohli.

Dle tohoto patentu zůstali poddaní, kteří až dosud pěší robotu konali, také budoucně pouzí pěší robotníci, jakož i ti, kteří až posud s potahem robotovali, avšak přes 9 zl. 30 kr. roční kontribuce neplatili, budoucně žádnou jízdní, nýbrž jen pěší robotu konati měli. Vůbec neposkytl tento patent velkého ulehčení ubohým robotníkům. Vavák o tom píse následovně:

„Dne 4. září roku 1775 v Černým Kostelci stalo se první stanoviště, neb stadio. Prohlášení budoucím majících vybejvánu býti robot. Do celého kraje Kouřimského dle patentu ono o bílou sobotu daného (vlastně 13. srpna. Pozn. vyd.), a zde napřed Fol. 112 navrhnutého. K nížto od slavné Král. Gubernii přijel Oliverius de Vallis, jeden z Říšských P. P. Stavů, a ten Jménem J. C. a Král. Msti všem tu z celého kraje shromážděným p. p. direktorům a

hospodářským oficírům, jakož i rychtářům v nově vydaný král. patent přečetl, který dán jest ve Vídni dne 13. srpna roku přítomného 1775 a takový patent taky do každé vesnice dán byl, kterýž pro jeho velikou obšírnost nemůže zde býti přepsán. Robota pak, která nařízena je, tuto se přepisuje.

Který v roce 1773 platil contribuce ročně, robotiti má:

který pěší robotník platil 57 kr., s jednou osobou týhodně 1 den, který od 2 zl. 51 kr. až do 4 zl. 45 kr., s jednou osobou týhodně $1^{1}/_{2}$ dne, který od 4 zl. 45 kr. až do 7 zl. 07 kr., s jednou osobou týhodně 2 dny, který od 7 zl. 07 kr. až do 9 zl. 30 kr., s jednou osobou týhodně 3 dny, který cokoliv více než 9 zl. 30 kr., s jednou osobou týhodně 3 dny.

Potažní robotníci.

Poddaný, který přes $^{1}/_{4}$ usedlýho nevynáší a následovně v roce 1773 přes 14 zl. 15 kr. contribuce neplatil, s 1 potažním hovadem týhodně 3 dni.

Který od 14 zl. 15 kr. až do 28 zl. 30 kr. platil, má robotovati s dvěma hovady týhodně 3 dni a od sv. Jana křtitele až do sv. Václava s jednou osobou týhodně 1 den.

Který vynáší více než $^{1}/_{2}$ usedlosti, avšak ne přes tři čtvrtě usedlýho a platil v tom roce přes 28 zl. 30 kr., avšak ne

přes 42 zl. 45 kr., má robotovati týhodně s téžemi hovady 3 dni a pěší od sv. Jana do sv. Václava 2 dní.

Který má tři čtvrti usedlýho a cokoliv přes to a následovně platil v roce 1773 contribuce více než 42 zl. 45 kr. a cokoliv přes to, ten má robotovati týhodně čtyrmi hovady 3 dní a pěší od sv. Jana až do sv. Václava s 1 osobou 3 dní.

Takovému srovnání a robot vyměření každý se velice divil, poněvadž dle toho malí contribenti majíc prv beztoho velkou robotu, nyní ještě větší, velicí pak ještě menší míti mají.

Nebo jsou contribenti, že 60, 80, 90, 100 zl., také 120, 130, 140 ano i 150 zl. ročně platějí a v Patentu ani zmínka o nich není.“

Takové „srovnání“ nešlo ani Vavákovi do hlavy. —

Jaké krásné upomínky vížou se k oněm dobám, kdy právě stručně uvedeným „patentem“ ulehčovalo se ubohému lidu, k oněm trudným dobám karabáčův a lavic, kdy hlupství a furiantství slavilo vítězství nad sešněrovanou spoutanou svobodou ubohého lidu! Co hlubokých vrásek, co znoje, bídy, hladu, zármutku a nářku splodila všemocná druhdy vládkyně — robota — se svými pochopy: dráby, mušketýry a pány Franci! — Jak zhoubně a otravně působila tato poroba na mravní vývin našeho lidu, toho se nám až na naše dny

zachovaly mnohé, příliš patrné známky; jak hluboko do života lidu zasáhla, jak jej „kultivovala“, tomu nasvědčují četná pojmenování, celé slovní bohatství nedůstojným robotnictvím splozené: rob, roba, robáctvo, robárna, robě, robenec, robenek, robenina, robenství, robična, robich, robině, robisko, robíšek, robitel, robiznice, robka, robnice, robotář, robotárna, robotěnec, robotěnka, robotěz, robotěž, robotín, robotíř, robotnice, robotník, robsko, robství, robuch, robych, robušek a m. j. (Srovnej Kottův „Slovník“ díl III. st. 75.)

Dle patentu Marie Terezie, kterýž znamenal opravu bídných poměrů mezi pánem a robotníkem, rokováno až do roku 1848, kdy zákonem ze dne 7. září a patentem ze dne 4. března 1849 spolu se zrušením poddanství a vyvazením gruntů z břemen i robota za své vzala. — Vkládání se samotných panovníků do poměrů „pána“ k robotníkovi také nasvědčuje tomu, v jakém žalostném stavu nacházela se celá země.

Děkujme bohu za to, že máme alespoň takovou robotu za zády!

Nákladem

knihkupectví J. Miškovského

v Českém Brodě

vyšly tyto spisy:

Záhadné povahy. Studie a črty povahopisné. Od **J. Arbesa.** — Cena 1 zl. 80 kr. (poštou 1 zl. 90 kr.), skvostně vázaná 2 zl. 60 kr. (poštou 2 zl. 70 kr.). Obsah: Edmund Kean. Adrian Brouwer. Edgar Allan Poe. Macchiavelli. Karpiński. St. Simon. Almquist. Mirabeau.

Ze světa slovanského. Psal **Jar. Hrubý.** Svazek I. Cena 1 zl., poštou 1 zl. 10 kr. Obsah: Moskva. Petrohrad. Z ruského severu. 1. Oceanem ledovým. 2. V poříčí Obi. 3. Při ústí Jeniseje. 4. V horách altajských. 5. Národní poesie u Lopařů. 6. Život na tundře. 7. Zyrjané. Noví poddaní bílého caře. Z hor Kavkavských. Rhapsodové severoruští. Toulaví pěvci ruští. Čumáci, typ jihoruský. Máslenica. Kupalo, národní obyčej jihoruský. Milostné listy Mazepovy. Před svatbou Alex. Puškina. U rakve Fedora Michajloviče Dostojevského. Zapomenutý kout slovanský.

Ve službě panstva. Příspěvek k historii české politiky za doby převahy zástupců šlechty konservativní nad národními poslanci v českém klubu na radě říšské. Napsal **Fr. Tilšer.** Cena 40 kr., poštou 45 kr.

Humoresky. Napsal **Fr. Procházka.** Cena 1 zl., poštou 1 zl. 10 kr. Obsah: Má jediná láska. Kterak frajtr Žižka opanoval pole. Mezi marody. Bosňák. O věrném přátelství Parise a Pařila. Po posledním stěhování. Zázračný švec. Můj fajtondžija Mehemed Ali.

Vzteklý Jirka. Obrázek ruského národního života napsal hrabě E. A. Sanas, z ruštiny přeložil dr. **Pavel Durdík.** Druhé opravené vydání. Cena 54 kr., poštou 59 kr.

Z české školy. Almanach českého učitelstva. Vydal **Čeněk Tonder.** Ročník I. Cena 1 zl., poštou 1 zl. 10 kr. Polovice čistého výtěžku věnována Vídeňskému spolku „Komenský". — Do tohoto ročníku přispěli zejména: F. J. Andrlík, V. Bauer, B. Beneš, A. Černý, B. Daďourek, J. Drahoňovský, Fr. Hrnčíř, K. Hubálek, F. Chudoba, F. Klíma, F. V. Kodym, F. V. Krch, J. Kozel, J. Pavelka, K. V. Prokop, J. K. Řezáč, V. Petrů, V. Ptáček, Jul. Skuhravý, J. Soukal, Svatobor, M. Taflová, Č. Tonder, A. Vorlíček, K. Žádník.

Spiritismus. Kulturní a psychická rozprava. Napsal prof. **Jan Kapras.** Cena 75 kr., poštou 80 kr.

O Shakespearových dramatech v Čechách. Napsal prof. **Jan Kabelík.** — Cena 20 kr., poštou 22 kr.

O nalezencích v Čechách. Příčiny velké úmrtnosti a špatného vychování těchto dítek. Sepsal **Vojtěch Franc.** Cena 20 kr., poštou 22 kr.

Lež a pravda o „svatém" Janu Nepomuckém. Třetí vyd. Cena 12 kr., poštou 14 kr.

Hospodářské pokračovací školy v Čechách. Napsal **Karel Knížek.** Cena 25 kr., poštou 27 kr.

Objednávky přijímají veškerá knihkupectví, jmenovitě nakladatel:

Knihkupectví J. Miškovského

v Českém Brodě.